

Антонець Наталія Борисівна,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

УЧАСТЬ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ В ПОДОЛАННІ КРИЗОВИХ СТАНІВ В ОСВІТІ (КІНЕЦЬ 1950-х – ПОЧАТОК 1960-х рр.)

Наприкінці жовтня 2016 р. Інститут педагогіки НАПН України святкував своє 90-річчя. У зв'язку з таким поважним ювілеєм, зокрема, було видано книгу «Інститут педагогіки НАПН України: 90 років історії та звершень» та фотоальбом «Інститут педагогіки: сторінками історії». Їх підготовка стала продовженням гарної традиції відзначати етапні дати в діяльності колективу виданнями, що стають і відповідальним звітом Інституту про його роботу, і, водночас, залишаються цінною реліквією, щемливою пам'яттю про колег, матеріалізованою згадкою про творчі пошуки, здобутки, сподівання.

Першою спробою такого ретроспективного аналізу стала свого часу книга «Научно-исследовательский институт педагогики Украинской ССР (1926–1976)», яка побачила світ у 1976 р. Продовженням своєрідної тематичної серії були видання «Інститут педагогіки АПН України — 70» (1996), «Інститут педагогіки: погляд через роки...» (2002), «Інститут педагогіки АПН України — 80» (2006). За цими книгами можна вивчати не лише історію однієї з провідних наукових установ України. Вони — відображення загального розвитку педагогічної науки та шкільної практики в країні. Більш того, ці видання — опосередкований виклад історії самої країни, адже Інститут завжди був співучасником виконання соціальних замовлень, які, у свою чергу, формувалися реаліями життя, у тому числі кризовими станами у суспільстві.

Однією із таких реакцій на кризову ситуацію в країні стало створення у 1943 р. шкіл для сільської і робітничої молоді. Відкривались вони на звільненій від німецької окупації території і призначалися для працюючих підлітків та тих молодих людей, котрі

через військові дії не змогли вчасно отримати загальну середню освіту. Безумовно, значення цих типів навчальних закладів для країни, яка відбудовувала зруйноване війною народне господарство на новому технічному рівні, було надзвичайно важливим, і цей факт не міг не позначитися на тематиці досліджень Інституту. Проте уважне прочитання історичних оглядів, вміщених у названих виданнях, не дає належного уявлення про внесок наукових співробітників у розроблення проблеми організації діяльності згаданих типів закладів освіти.

Швидко пролетить час, прийдуть нові ювілеї із ще більш поважними цифрами. Будемо сподіватися, що в Інституті не перерветься традиція створення видань, які акумулюють у собі такий важливий зв'язок поколінь. Їх автори, використовуючи значні наробки попередників, будуть мати можливість рухатися далі і досліджувати те, що поки не знайшло належного відображення на сторінках Інститутського літопису. До кола їхньої уваги, напевне, потрапить і колишній відділ шкіл робітничої та сільської молоді. Ми ж згадаємо лише кілька окремих моментів, які характеризують перший період його діяльності.

Відділ шкіл робітничої та сільської молоді було створено у 1959 р., першим його завідувачем став майбутній директор Інституту Василь Іванович Чепелев. Співробітники відділу спрямували свою увагу на наукове обґрунтування змісту освіти у школах працюючої молоді, режиму навчальної роботи, на вирішення важливих питань дидактики, теорії та практики виховання, методики викладання окремих предметів. Так, питанням поліпшення навчально-виховної роботи шкіл сільської молоді було присвячене виїзне засідання відділу, яке відбулося 29–30 листопада 1960 р. у Чернівцях разом із співробітниками обласного відділу народної освіти та обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів. Під час проведення цього заходу було заслухано понад 30 доповідей та повідомлень (у тому числі доповіді співробітників відділу Б.М. Калмановського та Г.О. Цвікальської). У 1962 р. під редакцією Б.М. Калмановського вийшла збірка «З досвіду роботи шкіл сільської молоді», в якій представлено 21 доповідь з тих, що було зачитано під час засідання [1].

Взагалі 1962 р. став одним з найрезультативніших для відділу. На той час його співробітники були вже досвідченими фахівцями у своїй галузі, встановили творчі зв'язки

з практиками. Все це знайшло відображення, зокрема, у книзі Галини Олександрівни Цвікальської «Активізація навчального процесу в школах робітничої і сільської молоді на уроках історії та літератури» [3]. У виданні численні зразки конспектів уроків подаються разом із теоретичним обґрунтуванням логіки їх побудови, що допомагало педагогам усвідомлено користуватися запропонованим матеріалом, робило книгу цікавою для широких кіл учителів та методистів.

Те саме можна сказати про ще одну збірку «Навчально-виховна робота в школах робітничої і сільської молоді», яка також побачила світ у 1962 р. за редакцією В.І. Чепелева, Б.М. Калмановського та Г.О. Цвікальської [2]. У ній було вміщено 32 статті, підготовлені учасниками перших в Україні республіканських педагогічних читань з питань навчально-виховної роботи шкіл робітничої і сільської молоді, що відбулися в м. Краматорську Донецької області за участю понад 500 учителів, керівників шкіл і органів народної освіти, а також директорів підприємств, партійних, профспілкових і комсомольських працівників.

Багатоаспектна проблема освіти дорослих, безумовно, була і залишається однією з актуальних у педагогічній галузі. Серед багатьох освітян, котрі плідно працювали у цій царині, є імена і наших шановних колег. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. З досвіду роботи шкіл сільської молоді / за ред. Б.М. Калмановського. Київ, 1962. 146 с.
2. Навчально-виховна робота в школах робітничої і сільської молоді / за ред. В.І. Чепелева, Б.М. Калмановського, Г.О. Цвікальської. Київ, 1962. 263 с.
3. Цвікальська Г. Активізація навчального процесу в школах робітничої і сільської молоді на уроках історії та літератури. Київ, 1962. 87 с.